

an de laatste
es het laatst

laats kunnen

van alle be-
van aanstoot

iets pynlijks

over 't geval

met een der

aprekken. Maar

in het H. A.

ben om van

the schaatse

uden. Er is

b. c. of een

n. En het is

ziekte, die

omgeving

en in zijn

gen gevoelig-

lit onder ons

anders waak-

en wijken, en

terige vragen

en na onder

gorgde, blijde

F.

rik Spijkerboer.

id" verscheen

eerste deel is

uden kunnen

de bekende

zal zij korte,

kleine romans

van Auteurs,

elijke kunst

n. En de uit-

ar het eerste

aanzien van

den we geen

van de uit-

er voldoende

ceeren en de

ondigen.

middeleeuwig

in elke uitbrei-

st, die haar

baar en dat

hier 't geval

lie, wat uiter

beste der mo-

staan. Natuur

boek en wordt

bepaald. Maar

kunstwerk dus

de verschijning

toron, die de

literaire kunstwerk vertrouwd te zijn. Ze is dus de juiste persoon om de nieuwe serie te openen. Min of meer doet de titel van haar boekje een dramatisch verhaal verwachten. Maar die gedachte blijkt niet juist, als men lezen gaat. Want activiteit, die voor dramatische kunst voorwaarde is, heeft het weinig of niet. Veel meer valt de nadruk op wat in de christelijke kunst ook de hoofdzaak behoort te zijn, de zielkundige waarneming en ontleding. Het gebeuren, dat wordt verteld, voltrekt zich in de ziel der ten tooneele gevoerde menschen en waar het feitelijk wordt, na het innerlijke groei-proces, is het zóó simpel, dat men er bijna overheen leest.

In korte trekken is de inhoud deze.

Diederik Spijkerboer is een stugge boer, die voor zijn zoon het nichtje, dat bij hem inwoont en zijn pleegkind is, tot vrouw heeft bestemd. De zoon is echter van deze vaderlijke beschikking niet gediend, en, tot verzet geprikkeld, trouwt hij, zonder zich veel rekenschap te geven van wat hij doet, met een meisje van het dorp, een verwend, zwak kind, dat in aardige krulletjes en vlinderige strikjes haar voornaamste verdienste heeft. De vader, diep gegriefd, verkoopt nu de boerderij, die als voorvaderlijk erfgoed op den weerspannigen zoon zou moeten overgaan, keert dezen zijn deel uit, zoodat hij zich op een huurplaats installeren kan en betreft zelf als rentenier een huisje aan de dorpsstraat, met de versmide nicht als gezellin. Van zijn zoon en diens onstundigheden wil hij niet meer hooren. Zelfs zit zijn wrok zóó diep, dat, als de dominee hem komt vermanen, hij niet meer ter kerk wil gaan en 's Zondags thuis uit een of anderen ouden Schrijver zich sticht. De nicht, die in de welgedaanheid van het renteniersbestaan de ondervonden bejegening van haar neef gemakkelijk van zich zetten kan, voelt zich zeer tevreden. De versmading is niet haar, maar zijn nadeel geweest. Want — 't was trouwens te voorzien — de zaken op de huurhoeve gaan heelemaal scheel. De vrouw kan de zorgen van het bedrijf en het vermeerdert gezin niet baas; is ziekelijk en stuntelig en de kinderen, slappe, futloze wezentjes, zijn echte armoe-schepels. Aan dezen toestand gaat Spijkerboer in zijn wrok en de nicht in haar eigengerechtigheid echter voorbij, als de priester en de leviet in de gelijkenis. Totdat op een avond, de neef zijn nicht eens aanspreekt en haar deelgenoot maakt van zijn ellende. Dan beseft ze in eens het zondige van haar houding en wordt in haar wakker de gedachte aan verwaarloosde plicht. Zij, Spijkerboers vertrouwde, is het, die hier bemiddelen moet en kan optreden en gesteund door de voormalige dienstbode en haar man, weet ze ten slotte ook te slagen. De kinderen, die met een boodschap van Aagt, de meid, naar Grootvader gestuurd worden, zijn daarvoor het middel.

Dit gegeven is betrekkelijk gewoon. 't Heeft althans weinig handeling en zeker geen dramatische spanning. Maar als men het beschouwt zóóals de Schrijfster doet, als een samenknoping van innerlijke conflicten, dan is het rijk en veelzijdig. Dan valt het licht op de activiteit der ziel en ziet men, dat ieder van deze menschen zijn strijd heeft, voortvloeiend uit zijn karakter.

Daar is in de eerste plaats Diederik Spijkerboer zelf.

De Schrijfster teekent in een enkele trek zijn karakter aldus:

„Hij was een sombere, stugge boer, met diepe voren in zijn donkeren nek en een ondoorgrondelijk gezicht. Hij stond, onvoorwaardelijk, het Behoud voor. Hij handhaafde nog patriarchale familierechten En zijn hand, welke die rechten vasthield, was te straf, om er een getemperd gebruik van te maken”

Als nu tegen den uitdrukkelijken wil van zoon en man, tegen de zorgvuldige berekeningen van zijn bedachtzaam beleid bovendien, een altijd klein gebonden zoon zich verzet, sterker nog, dwars er tegen in handelt, is een breuk onvermijdelijk. En dan is Spijkerboer juist het type om, in wrok, zich geheel van den afvallige terug te trekken en 't voor de toekomst onmogelijk te maken, dat deze krijgt, wat hij, den weg van zijn vader volgend, krijgen zou.

In zijn wrok schijnt deze boer ijzig-sterk, hoog-rustig, welverzekerd. Maar — en dat nu is de strijd, waarvan we spraken — de werkelijkheid is anders. Het zich zelf opgelegde renteniersbestaan bevreemdt hem in 't geheel niet, hij heeft zichzelf nog meer gestraft dan den onghoorzamen zoon. En nu worstelt in hem zijn wrok met het lieveranders willen, zijn karakter met zijn ziel en — 't blijkt uit de feitelikheden van 't verhaal — de laatste wint steeds meer. Van daar dan dat hij in eens capituleert, als de kinderen van den dood-verdaarden zoon hem als Grootvader komen opzoeken. Als er van die zijde maar een kleine aanleiding kwam, die hij kon aangrijpen, was er de oplossing. Dan kon alles anders worden (dat is de wensch van z'n ziel) en behoefde hij toch niet zijn onvrede te belijden (daar werkt het karakter door). Heel goed ontleed de Schrijfster dezen toestand, te verdienstelijker, omdat ze in de detail-leering zoo streng zich beheerscht.

En dan de zoon, Simon. Ook hij heeft zijn strijd. Want z'n verzet tegen den strengen vader, was

meer opstandigheid der jeugd, meer bravuur, nu eens eindelijk zelf wat te zeggen willen hebben, dan overtuiging, dat diens beslissing niet de juiste was. En zijn verlovings en huwelijks met de andere, dan de bestemde, was ook meer een reactiedaad, een nu-niet-meer terug kunnen, dan wel een alles trotseeren in groote liefde. Maar als dan de gevolgen komen van die houding, aan alle kanten even ellendig, dan ontwaakt de bezinning en met die bezinning de behoefte, om in berouw tot den in toorn afgewenden Vader terug te keeren.

Hier hebben we dan zijn strijd: heel anders van karakter, dan die van zijn Vader, omdat hij juist wel wil uitkomen voor wat hem deert (getuige zijn gesprek met zijn nicht) en ten slotte toch weer voortkomend uit denzelfden grond: onbevredigdheid in het gewordene, een liever-anders-willen.

Kindelijk is daar de nicht, Beerntje Vos: een onbetoonend persoon, zonder uiterlijk schoon en innerlijke fermiteit. „In den stijven baaien borstrok harer welverzekerde degelijkheid volmaakt bestand tegen den waternival van 's waerelds wellusten". Haar versmading, we wezen er boven op, draagt ze gelaten: zóóals ze het heeft bij „Oome" als huishoudster en kind in huis, heeft ze 't makkelijk en goed; zelfs streelt de overvloedigheid van haar lui leventje in hooge mate haar eigeuliefde.

Deze Beerntje heeft dus geen strijd. Maar, plotseling valt die over haar, geweldig, al die zelfvoldaanheid vernietigend — als ze hoort en ziet en zich bewust wordt, wat Simon lijden moet, mede door haar schuld, omdat zij niets doet om hem te helpen. En dan wordt haar strijd ten slotte dezelfde van den boer en zijn zoon: onbevredigdheid, 't beseft dat 't anders moet, de begeerte, dat 't anders wordt bij schijnbare onmogelijkheid dat het kan.

In deze analyse dan ligt de hoofdzaak van het verhaal. Want wat er aan 't eind gebeurt, de oplossing dus, is in verhouding tot het overige, ondergeschikt. Men bemerkt het eigenlijk eerst, als 't gebeurd is. Maar 't is het bekronende slot. Het „was heel eenvoudig en gewoon gegaan, zóóals de wonderen van Gods hand te geschieden plegen. (Maar) Hij, die de braafheid verbrijzeld had van Beerntje Vos en den toren harer gerechtigheid ten neder geworpen, ja, tot den laatste en degelijksten boeksteen toe in smadelijk puin vergruisd — Hij had uit ouden Diederiks hart den wrok weggenomen”.

Met dezelfde vastheid, die voor het boekje karakteristiek is, wordt ook dit slot belijnd. 't Is een enkele zin, maar die geheel 't karakter van 't verhaal bepaalt en het positief-christelijke centraal maakt. Niet in overvloedigheid van woorden of ozzettelijkheid van kleur, maar met de daad, in zijn wezen, is dit boekje christelijk. En in zijn goede (alleen hier en daar wat gewroegen) stylisering en voortreffelijke typeering is het literair. Een proeve dus van christelijk-literaire kunst, waarvoor we de Schrijfster dankbaar zijn.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Mother India by Katharine Mayo.

I.

Van dit boek schreef de gezaghebbende New Statesman:

„Het is zeer zeker het meest aangrijpend, het meest deprimeerend en tegelijkertijd het belangrijkste en waarste boek, dat in deze generatie — en sinds lang daarvoor zelfs — over Britsch-Indië geschreven is. Dit zegt ongetwijfeld veel, maar het zegt niet te veel. Mevrouw Mayo kan scherp waarnemen, kan begrijpen zonder vooroordeel, en kan schrijven óók — een combinatie van vermogens die, ongelukkig genoeg, zeer zeldzaam is. Haar boek is zeer zwaar gedocumenteerd, bijna iedere mededeeling is een citaat, dat komt van de meest gezaghebbende zijde, en toch blijft het boek voortdurend zeer leesbaar. Men komt zelden in verzoeking een regel over te slaan, al de vierhonderd bladzijden door.

Het boek is bovenal een geweldige frontaanval op het heele maatschappelijke stelsel van Britsch-Indië in al z'n aspecten. De Engelschen hebben vermeden de waachheid omtrent deze dingen mede te deelen, maar Mevrouw Mayo heeft die geopenbaard, en nu is het geheim onthuld. Haar boek kan zeer belangrijke gevolgen hebben. Het is tegelijk een groote verdediging van en een groote aanklacht tegen het Britsch bewind in Indië...

Maar iedereen moet dit boek lezen, omdat wij in deze zaak allen verantwoordelijk zijn. Zij neemt het vooral op voor de kind-meisjes, maar het overige gedeelte van haar analyse van Indische sociale toestanden (s zeker even ontstellend en overtuigend. Zij doet de eisch van Swara) onzin schijnen, en de wil om die toe te staan bijna een misdad. De taal van deze beoordeling moge heftig schijnen, ze is, daar zijn we zeker van, niet heftiger dan de gevoelens die, naar we verwachten mogen, zullen worden opgewekt in het gemoed van iedere normale Westersche lezer van Mevrouw Mayo's boek.”

En in de aankondiging van de Engelsche uit-

gave van dit werk dezer Amerikaansche schrijfster wordt gezegd — en geen woord er van is te veel —:

„Dit boek is totaal verschillend van eenig ander boek over Britsch-Indië, dat aan de Angelsaksische wereld is aangeboden. Het behandelt sociale factoren, het intiemere leven van de driehonderd miljoen menschen, die te zamen vormen het conglomeraat van rassen en gelooven, dat wij Britsch-Indië noemen. Het verklaart de gecomplooteerde stilte welke de status en de behandeling van de vrouw in Britsch-Indië steeds heeft omgeven; de ontzettende kinderhuwelijken, welke een ellendig moederschap brengen over onrijpe menschelijke wezens; verklaart hoe het komt, dat elk jaar in Britsch-Indië twee miljoen babies sterven; hoe het komt, dat Britsch-Indië van levenskracht beroofd wordt door sexueele ongebondenheid. Het boek geeft de authentieke waarheid; z'n onthullingen worden bewezen door gezaghebbende uitspraken en onomstootelijke feiten.”

Katharine Mayo zelf schrijft in een „Woord Vooraf”:

„Het zou mij een groot genoegen wezen de vele personen, zoowel Indiërs als Engelschen, te bedanken, die op zoo hoffelijke wijze mij de toegang hebben vergemakkelijkt tot inlichtingen, documenten, en die plaatsen en zaken welke ik met eigen oogen wenschte te aanschouwen. Maar het feit, dat het onmogelijk was om vooruit te zien tot welke conclusies ik zou komen, en dat zij in geenerlei opzicht verantwoordelijk zijn voor deze conclusies, maken het ongepast om nu hun namen er aan te verbinden.

Om deze reden is het handschrift van dit boek niet ter beoordeling voorgelegd aan eenig lid van de Regeering van Britsch-Indië, noch ook aan eenig Brit of Indiër, die in betrekking staat tot de officiële wereld. Het is echter doorgelezen door zekere autoriteiten van internationale standing op het gebied van de volksgezondheid, die met het terrein in Britsch-Indië bekend zijn.”

Het bovenstaande geeft voldoende het algemeen karakter van dit boek aan, en de sfeer, waarin het is ontstaan.

Het is een geweldig boek, dat schokt door zijn iel realisme.

Onbarmhartig — wat zeg ik? juist omdat haar hart was ontroerd door barmhartigheid — rukt Katharine Mayo de ongere zwachtels af van de afgrijselijke wonden, die het lichaam der Britsch-Indische samenleving al voortwoekereend verteren.

't Is niet een boek voor al te jeugdigen van jaren, ook niet voor ouderen met zwakke zenuwen. Ik meen nogal veel en velerlei gelezen te hebben, — dat ligt zoo in de aard van mijn werk. Maar zelden heb ik iets gelezen, dat mij zóó heeft aangegrepen als dit boek.

Het groeit bij het lezen op je als een nachtmarrige door de gruwelijkheid van de toestanden, die er in worden onthuld met een rustige, overtuigende waarheidsliefde, die in haar eenvoud schreeuwt tot God en de menscheid om erbarmen, om hulp voor die miljoenen kind-vrouwen, die op de allerschandelijkste manier worden mishandeld door heestachtige mannen aan wie ze zijn overgeleverd opdat deze de lusten hunner door eeuwen van geslachtelijke ongebondenheid erfelijk belaste en verzwakte lichamen zouden kunnen hotvieren; mishandeld ook op een manier, die de haren ten berge doet rijzen wanneer zij — zelf nog kinderen, de zwakke stumperds! — een kind ter wereld moeten brengen en zoogenaamd bijgestaan worden door de dhar of vroedvrouw, die in haar onzegbaar vuile miserieelheid en domme onverstand haar slachtoffers zoodanige martelingen aan doet, dat wij haar zien als een booze ghoul, die in een nacht van donkerheid en onreinheid de klauwen slaat in haar prooi.

En dit alles geschied in naam van, en wordt gesanctioneerd door, de godsdienst.

Weten onze geblaseerde Westerlingen, die zich te hoog en te zeer ontwikkeld achten voor het Christendom, en nu in de onvoldaanheid des hartes, die daarop volgen moest, zich gewend hebben naar het Oosten, naar het land van wonderen droomen en mystieke contemplatie, weten zij van de schrikbarende kanker, welke onder die zachte glans voortvreet?

Christus maakt vrij, — óók de vrouw. Het Christendom heeft aan de vrouw haar eereplaats gegeven, waarvan thans dwaze emancipatiezucht haar tracht neer te halen. De dwaze emancipatiezucht van diezelfde menschen, die de leegheid hunner ontkerende zielen trachten te vervullen met het godsdienstige „heil" uit het Oosten, — het Oosten, dat zijn dochttertjes bij miljoenen vermoordt, ze offert aan het door de godsdienst beschermd en gekoesterd monster der gepatenteerde zedeloosheid.

O zeker, het Oosten is ver, en men kan er zoo schoon over schrijven. En die droomerige Oosterlingen met hun donkere, raadseachtige oogen, kunnen, als zij hun verheven taal gaan spreken, zoo licht door de naar iets nieuws jagende Westering met de profetenmantel omhangen worden.

Hoort een dier profeten, de beroemde Rabindra-nath Tagore, spreken over de verhouding van de vrouw tot de man:

„Voor het huwelijk kan men niet vertrouwen

of spontane liefde; de gepaste aankweeking er van moet de beste resultaten geven. En de aankweeking behoort te beginnen vóór het huwelijk. Daarom wordt vanaf hun prilste jeugd aan onze meisjes de echtgenoot voorgesteld als een idee, als een ideaal, in dicht en proza, door ceremonieel en eeredienst. Wanneer zij ten slotte de echtgenoot krijgen, is deze voor hen niet een persoon, maar een principe, zoals trouw, vaderlands-liefde, of dergelijke abstracties.

Jawel, een aardige abstractie, zoo'n Hindoe-echtgenoot, die de tiran, de heul, de vernielers van zijn kind-vrouw wordt.

Dat is de praktijk.

En zelfs de theorie, zoals die vervat is in de Padmapurana, het oude heilige gedicht, welks aanwijzingen men vol oerbied te volgen heeft, is wel zeer vreeselijk roedel, waarbij Tagore's woorden zich verliezen in misleidende vaagheid.

Hoort, hoe de Padmapurana spreekt.

Er is voor een vrouw geen andere god op aarde dan haar man. Het uitstekendste van alle goede werken, die zij kan verrichten, is dat zij zoekt hem te behagen door hem volmaakte gehoorzaamheid te betoonen. Daarin behoort de eenige regel voor haar leven te liggen.

Haar echtgenoot moge mismaakt, oud, zwak zijn, en terugstotend en beleedigend in zijn manier van doen; laat hij bovendien opvliegend, hederlijk, onzedelijk wezen, een dronkaard en een speler; laat hij slechte dronken bezoeken, openlijk in zonde leven met andere vrouwen, hoegenaamd geen liefde hebben voor zijn eigen tehuis; laat hij razen als een krankzinnige; laat hij eerloos leven; laat hij blind, doof, stom of gebrekkig wezen; in één woord, laten z'n gebreken zijn wat ze willen, laat zijn boosheid zijn wat ze wil, een vrouw behoort hem altijd te beschouwen als haar god, moet hem met kwistige hand al haar aandacht en al haar zorg geven, zonder ook maar eenigszins acht te slaan op zijn karakter of hem de minste aanleiding te geven tot misnoegen.

Een vrouw moet pas eten nadat haar man genoeg heeft. Als deze vast, zal zij ook vasten; als hij droevig is, zal zij het ook zijn; als hij vrolijk is, zal zij zijn vreugde deelen. Zij moet hij de dood van haar echtgenoot zich levend laten verbranden op dezelfde brandstapel, dan zal iedereen haar deugd prijzen.

Als hij zingt, moet zij in extase zijn; als hij dans, moet zij met verrukking naar hem kijken; als hij van geleerde dingen spreekt, moet zij met bewondering naar hem luisteren. Voorzeker, zij moet in zijn tegenwoordigheid altijd opgewekt wezen, en nooit tekenen van droefheid of ontvredenheid toonen.

Laat zij zorgvuldig vermijden huiselijk gekraak te verwekken over haar ouders, of ter oorzaak van een andere vrouw, die haar man moge willen houden, of ter wille van eenige onprettige opmerking die tot haar gericht moge zijn. Wanneer zij om dergelijke redenen het huis zou verlaten, zou dit haar blootstellen aan de openbare bespotting en tot veel boos gerucht aanleiding geven.

Wanneer haar man driftig wordt, haar bedreigt, haar grof uitscheldt, of zelfs zonder reden slaat, zal zij hem gedwee antwoorden, zij zal zijn handen grijpen, ze kussen, en hem om vergiffenis vragen, in plaats van huide kreten te niten en weg te loopen uit het huis.

Laat al haar woorden en daden er openlijk bewijs van geven, dat zij haar man beschouwt als haar god. Geleerd door iedereen, zal zij aldus de genie-ting smaken van als een trouwe en deugdzaam echtgenote genoemd te worden.

Geleerd door iedereen, och armel! Op heilsche wijze wordt zij mishandeld en gemarteld, wanneer zij op haar negende of twaalfde jaar, of eerder, aan haar beestachtige god wordt overgeleverd, tot dat zij de prooi wordt van het donkere graf of erger.

Nee, toch, er kan iets komen in haar leven, dat haar het hoofd doet opheffen, al blijft zij altijd de getrouwe slaaf van haar echtgenoot: wanneer zij hem, zij het dan na onzegbaar lijden, een zoon schenkt, dan heeft zij de reden van haar bestaan bewezen, dan heeft zij haar god beredigd.

En dan gaat zij straks het kind tyranniseren, dat haar zoon als vrouw wordt gegeven, zoals haar schoonmoeder het vroeger haar gedaan heeft. Want hier is een ontzettende paradox: de vrouwen zelf willen het minst van allen weten van verlichting van het loodzware juk, dat op de schouders van hun sexe drukt.

Zoo vast zitten deze absoluut onwetende wezens in de strikken van het bijgeloof, in de ijeren greep der traditie.

J. VELDKAMP.

MUZIKALE KRONIEK.

Prof. Albert Schweitzer als organist en Bachkenner.

De tegenwoordige tijd is een tijd van specialisatie. 't Is niet noodig om dit te constaberen een eeuw terug te gaan tot den tijd toen de barbier nog chirurg was en de heul nog de man was, die de heelmiddelen kon verstrekken, maar een vijf-en-twintigtal jaren toonen al zeer belangrijke ver-

anderingen. Wie ging 25 jaar geleden naar den tandarts, als hij kiespijn had, of welke geneesheer verwees zijn patiënten onmiddellijk naar den oog-arts, als er een bril viel voor te schrijven? Waar is tegenwoordig de timmerman, die tevens schilder, houthandelaar, ja zelfs loodgieter is? Op allerlei terrein heeft de specialisatie het ver gebracht. Ik denk o.a. aan het Taylorsysteem, dat er toe brengt om ieder arbeider slechts één bepaald klein onderdeel te doen vervaardigen. Met minachting en schouderophalen wordt de man bejegend, die meent ook op een ander terrein dan dat waar zijn speciale werk ligt zich te moeten bemoeien. Men wil spotten met den dominee, die zich bezig houdt met letterkundigen arbeid, en de beroepsmusicus kan niets goedkeuren, dat op zijn terrein gepresteerd wordt door een persoon, die zich niet geheel geeft aan de kunst.

En nu professor Albert Schweitzer, de man, van wien P. v. Westheene enkele jaren geleden, met een variant op een gedichtje van Peter Cornelius schreef:

Straatsburgsch academicus,
Filosoof, aestheticus,
Filoloog, historicus,
Theoloog en medicus,
En uijtmonstend musicus,
Na hoogleeraar, missionaris,
Weer te Straatsburg als vicaris
Congoziekte specialist,
Orgelkenner, organist,
Machtig Bach-propagandist,
Wie dan? Albert Schweitzer is 't.

Werkelijk een man van zeer groote veelzijdigheid, die zich den doctorstitel heeft weten te verwerven in de theologie, de filosofie en de medicijnen. Tot 1913 hoogleeraar te Straatsburg, daarna zendelingarts in midden Afrika, bouwder van zijn eigen woning en hospitaal in het tropische klimaat, die zijn verloftijd gebruikt om door het houden van lezingen en het geven van concerten geld te verzamelen voor zijn arbeid. En het merkwaardige is: men leest met gaarste zijn boeken waarin hij over zijn jeugd en zijn werk in Afrika spreekt. Ze worden vertaald en ook in 't buitenland goed gekocht en graag gelezen. De concerten, die hij geeft zijn druk bezocht (in de Koepelkerk te Amsterdam waren velen bij een staandeplaats te krijgen) en de musici zijn eenparig in den lof, dien ze den predikant-zendeling-medicus-organist toe zwaaien. Schweitzer is dan ook een merkwaardige belangrijke persoonlijkheid. Het is niet mijn bedoeling te schrijven over den zendeling Schweitzer, maar over zijn betekenissen als Bachkenner en organist.

Op 11 Januari 1875 werd Schweitzer te Günsbach in den Elzas geboren. Al spoedig leerde hij orgelspelen eerst onder leiding van Eugen Münch te Mühlhausen, later onder leiding van den Straatsburger organist Ernst Münch om tenslotte zijn muzikale opleiding te voltooien onder leiding van den beroemden Parijschen musicus en organist Ch. M. Widor. Op 10-jarigen leeftijd kwam Schweitzer in aanraking met muziek van Bach door het spelen van diens Choralvorspiele. Blijvende betekenis heeft deze aanraking gehad, want in zijn in 1905 te Parijs verschenen Bachstudie, Jean Sébastien Bach, le musicien-poète, gaat Schweitzer bij zijn bespreking weer uit van de koralvorspielen van Bach; het „Orgelbüchlein“, waarin Bach zijn voorspelen verzamelde is „das Wörterbuch der Bachschen Tonsprache“ volgens Schweitzer.

Op de orgelconcerten nu door hem in ons land gegeven ruikt hij dan ook een belangrijke plaats in aan de koralvorspielen, die hij uit wenscht te voeren zoals ze bedoeld zijn, namelijk als inleiding tot de koralen; een klein koor samengesteld uit leden van de Nederlandsche Bachvereniging zingt de koralen na de inleiding door Schweitzer op het orgel gegeven.

Hoe duidelijk voelbaar wordt door deze vertolking het meesterschap van Bach, die zijn voorspelen werkelijk ten volle een inleiding weet te doen zijn op het te zingen vers van het koraal. Bach is ook in dit opzicht een genie, die tevens zich kenmerkt door zeer groote eenvoudigheid. En Schweitzer toont in dezen zijn geestesgemeenschap met Bach. Hij registreert de koralvorspielen sober, maar zoo, dat duidelijk uitkomt wat uit moet komen, men kan de bedoeling van Bach niet misverstaan. De zooveer genoemde Bachstudie is een werk, dat zeer de aandacht trok en door verscheidene belangrijke musici van naam zeer geëerd wordt. Een ander werk van betekenis is het samen met Widor bewerken van Bach's orgelwerken. In het Deutsche Musiktijdschrift, speciaal gewijd aan de orgelmusiek „Die Orgel“ verschenen indertijd ter kennismaking besprekingen over een flink aantal orgelwerken van Bach, waarin duidelijk aangegeven werd, hoe de werken vóór te dragen, hoe ze te registreren, en al wat verder noodig was tot het beter begripen ervan. De volledige uitgave kwam uit bij Schirmer te New-York en is in ons land, men ik nog onbekend, wel is druk gebruik gemaakt van de artikelen in „Die Orgel“. Wie den omvang van Bach's orgelwerken kent, en weet, hoe Bach zelf geen aanwijzingen gaf, zal begrijpen van hoeveel betekenis dit werk van

Schweitzer en Widor is, al is er dan ook een aantal Nederlandsche organisten, die meenen, dat een toelichting en een bewerking met opgave van phrasering, registratie, enz. onnoodig is.

Om organist te zijn is meer noodig, dan orgel te kunnen spelen. Men moet ook het orgel kennen en de verschillende systemen, die toegepast worden bij den bouw. Ook op dit gebied heeft Schweitzer werk van betekenis verricht. In 1906 verscheen van zijn hand een boek over Duitsche en Fransche orgelbouwkunst. De orgelbouwers, en vooral die in Duitschland, trachten het geluid van het orgel te versterken, in overeenstemming met de versterking van het toonvolume van orkest en concertvleugel. Men meende dit te bereiken door den luchtdruk in het orgel te verhoogen, maar de geluidsversterking ging ten koste van het beschaafde geluid. Schweitzer koos dan ook partij tegen dezen uitwas op orgelbouwgebied in zijn bovengenoemd werk en wist te bewerkten, dat in verschillende gevallen het nieuwe alleen in zoover toepassing vond, dat daardoor de nobele, rustige klank van het orgel niet werd geschaad.

Het feit, dat Schweitzer in verschillende plaatsen in ons land orgelconcerten geeft, is van groote betekenis. Met den schrijver kan men kennis maken door zijn boeken te lezen, met den Bachkenner door zijn Bachstudie te raadplegen, over zijn werk als zendeling-arts valt heel wat te lezen in diverse tijdschriften, maar met den organist kan men slechts kennis maken als hij zich achter het orgel zet.

Het was een buitengewoon muzikaal genot op Woensdagavond 25 April op het schitterende orgel van de Groote Kerk te Naarden Schweitzers orgelspel te hooren. Het programma, dat een uitvoerige toelichting gaf bij de te spelen werken, bevatte drie groote orgelwerken van Bach, namelijk de Toccata en fuga in D Mol, de Toccata, het Andante en de fuga in C Dur en het Allegro en de fuga in E Mol, een viertal koralvorspielen van Bach en als 8e nummer Prière van César Franck. Reeds de eerste inzet, zoo rustig en beheerscht toont de kunde, de technische vaardigheid, maar tevens is Schweitzer de man van de kennis, die nauwkeurig ontleed heeft en weet wat hij speelt en door zijn volkomen beheersching van wat hij speelt weet hij ook zijn toehoorders nader te brengen tot de moeilijke Bachmuziek. Men voelt deze kunstenaar is het niet te doen om te laten hooren wat hij met zijn vaardigheid wel vermag, geen enkele keer wordt een passage misbruikt om eigen kunde te demonstreeren, maar hij tracht zoo nauw mogelijk te benaderen en te doen gevoelen wat de componist heeft bedoeld met zijn werk. En in dit benaderen van Bach is mijns inziens Schweitzer niet overtroffen. Telkens weet hij door zijn registratie de verschillende thema's duidelijk te laten uitkomen.

Alles wordt duidelijk. Hoe mooi klonken tegen elkaar het thema en de tusschenspelen in de E mol fuga; maar het zou verkeerd zijn om te trachten één nummer van het programma in het bijzonder te willen stellen boven al het andere. Ook Franck's Prière vond een meesterlijke vertolking. Welk een genot moet het voor dezen man zijn ook op zijn ver afgelegene arbeidsveld zoo te mogen genieten door zijn diep indringen en zijn geweldige kunnen van de groote schatten, die door Gods gunst ons de groote componisten nagelaten hebben.

Russum.

D. STROO

FOLKLORE.

Het Friesche karaktertype.

Het ligt voor de hand, dat in een klein land als het onze, waar onderscheidene stammen, op een zoo beperkte oppervlakte, eeuwenlang naast elkander wonen en voortdurend in zoo nauwe aanraking met elkander komen, de stamverschillen allengs gaan uitslijten.

Er zullen wel niet zoo heel veel families zijn met zuiver Friesch of Saksisch of Franksch bloed.

De meeste Nederlanders zullen wel zijn van mix of meer gekruist ras.

Maar zoover heeft deze vermenging toch nog niet doorgewerkt, dat men geen duidelijke verschillen meer zou kunnen waarnemen in lichaamsbouw en geestesstructuur bij de bewoners van Noord en Zuid, van Oost en West.

Wat voelt men zoo duidelijk bij het bezoeken van een Predikanten-conferentie, waar zieleherders uit de onderscheidene streken van ons land samenkomen en elkander vertellen van hun ervaringen bij hun ambtelijk werk.

De domine die verkeert aan de Zuid-Hollandsche stroeten of die werkt in de luwte van de Veluwe bessen weet van dingen te verhalen, die den Frieschen of Groningschen pastor ongelooft lijken in het oor klinken.

Daar is inderdaad nog een groot verschil tusschen de onderscheidene stammen, die Nederland bevolken, een verschil, dat vooral in het oog springt aan wie geroepen is als „herder en leeraar“ met het volk om te gaan.

Nu is mand in werk, dat waarheid rekenen v te maken.

Wat ik ten aan karakter - zondere n een Fries

Als ik springend, de v in de e meen e ook van verstand brengen.

Daar z Friesch b leate wol

Voor al de eeuw

De Fri in noemer men, die

Ik noer In de e

de eite een boer, hield met

er van he beeld var

Doordal ten, die

dingen te maakten.

Hij we Klaas ki

De zon told.

Een en Een ke

ker naar Er woe

de trekv haalde he

De schip aan te l

Klaas bes yl dan

warden.

En de zeilen be

hoeg, ma Klaas op

eerde er fierder, i

Op een markt in

Hij ve de wond

toe; alle waar de

Zoodra derden z

Verblu naar Lee

kooper o le halen.

Spoodi hij te sh

den, te i Kindelijk

hem des aller ont

hang voo gingen z

en aan. Op zie

halen dy ze toch, gedronge

dat hij kunstena

Op va de gebre

Hijm, e

Zij lee

De m

die even

een tele

van een

twigkund

plaats ki

Van d

verhaal,

Koning

Zelf h

en liet

Na de

er ook g

hij zag

te kenne

heite! ju

Veel b

Eizinga,